

A portrait of Halide Edib Adivar, a prominent Turkish writer and feminist, is shown in the background, partially obscured by the title text. The portrait is in black and white and has a slightly desaturated, teal-tinted appearance.

Halide Edib Adivar

Kenan
Çobanları

Maske
ve Ruh

Didem Ardalı Büyükarman'ın sonsözüyle

HALİDE EDİB ADIVAR
KENAN ÇOBANLARI

MASKE VE RUH

© 2018, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kenan Çobanları: 1. basım: Orhaniye Matbaası, 1334 (1918)

Maske ve Ruh: 1. basım: Remzi Kitabevi, 1945

Can Yayınları'nda 1. basım: Temmuz 2018, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Çevrimyazı ve yayına hazırlayan: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 12584

ISBN 978-975-07-3804-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750738043

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

HALİDE EDİB ADIVAR
KENAN ÇOBANLARI

MASKE VE RUH

OYUN

♥can

Halide Edip Adıvar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ateşten Gömlek, 2007

Handan, 2007

Mor Salkımlı Ev, 2007

Sinekli Bakkal, 2007

Türk'ün Ateşle İmtihani, 2007

Vurun Kahpeye, 2007

Son Eseri, 2008

Yolpalas Cinayeti, 2008

Tatarcık, 2009

*Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan
Tesirleri*, 2009

Âkile Hanım Sokağı, 2010

Kalp Ağrısı, 2010

Zeyno'nun Oğlu, 2010

Çaresaz, 2011

Sevda Sokağı Komedyası, 2011

Kerim Usta'nın Oğlu, 2012

Dağa Çıkan Kurt, 2014

Yeni Turan, 2014

Hindistan'a Dair, 2014

Ateşten Gömlek (sadeleştirilmiş),
2014

Vurun Kahpeye (sadeleştirilmiş),
2014

*Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan
Tesirleri II*, 2015

Döner Ayna, 2015

Sonsuz Panayır, 2016

Halka Doğru, 2017

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağrıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

Yayıncının Notu

Bu kitabı hazırlarken yazarın diline, üslubuna, kelime tercihlerine müdahale etmedik; sadece imlasını günümüz kurallarına uyarladık. Artık pek kullanılmayan Arapça, Farsça kelimeler için kitabın sonunda bir sözlük hazırladık. Yabancı kelimeleri de özgün şekilleriyle yazmaya çalıştık. Gündelik hayata ve döneme dair gerekli bilgiler için sayfa sonlarına dipnot düştük.

Yazarın 1914'te kaleme aldığı *Kenan Çobanları*, ilk olarak 1918'de basılmıştı. Elinizdeki kitabı, bu baskıdan günümüz harflerine aktardık. *Maske ve Ruh*'u hazırlarken de 1945'teki ilk baskıyı esas aldık. Perde, sahne numaralarındaki maddi hataları düzelttik. Her iki kitabın hazırlanmasında da gerek gördükçe diğer baskılara başvurduk.

Kenan obanları

Opera

Üç perde

Bestekârı: VEDI SABRA

Eşhas¹	
Yusuf	Çoban
Yusuf	Mısır meliki
Asenat	Mısır melikinin zevcesi
Yahuda	} Yusuf'un biraderleri
Naftali	
Ruben	
Şimon	
Gad	
Dan	
Yekşan	Mabeyinci
Rakkaseler,	hizmetkâr, iki yelpazeci

1. Oyundaki isimlerin yazımında Kitab-ı Mukaddes'teki kullanımlara bağlı kalınmıştır. (Y.N.)

BİRİNCİ PERDE

Gökte kızıl bir güneş. Yerde kızgın sıcaklığın bir nabız gibi atarak çatlattığı bir mera, Burası Dotan Merası¹. Şurada burada birkaç hurma ağacı var. Yakup'un çoban evlatları, altında dinleniyorlar. Sürüleri Şeria² kenarında geviş getiriyor. Çingiraklar susmuş. Mera, hilkatın ilk günleri kadar sessiz. Etrafta yuvarlak, nihayetsiz bir altın çöl. Ve onu örten kızıl güneşli, parlak, mavi bir kubbe. Bu muhteşem sıcaklık insanı, hayvanı ve çölün bütün zerratını yakıyor, kavuruyor. Belki de dinleseler kumların kavrulduğunu, suların kaynayıp kurduğunu çobanlar duyabilirler fakat onlar ancak iki ses duyuyorlar. Biri ta uzaklardan gelen kaval. Biri de bu sema. Bu hararetle, bu ateşle kavrulan ihtirasın kaynayışı. Biraz sonra bu ihtiras, beşeriyetin ilk facialarından birinin ilk perdesini oynayacaktır.

GAD

Zannetme ki Yusuf sade sizin kabahatlerinizi söylüyor. Aynı zamanda bizim de cariyeden olduğumuzu unutmuyor.³ Lea'nın çocuklarına yapamadığını bize yapıyor.

1. Samiriye Dağları ile Karmel Sıradağları arasında, Akdeniz Ovası'ndan Yizre-el Vadisi'ne doğal bir geçit oluşturan ova. Şam ve Mısır arasındaki ticaret yolu buradan geçirdi. (Y.N.)

2. Ürdün Nehri olarak da bilinir. (Y.N.)

3. "Yakup'un on iki oğlu vardı. Lea'nın oğulları: Rupen –Yakup'un ilk oğlu–, Şimon, Levi, Yahuda, İssakar, Zevulun. Rahel'in oğulları: Yusuf, Bünyamin. Rahel'in cariyesi Bilha'nın oğulları: Dan, Naftali. Lea'nın cariyesi Zipla'nın oğulları: Gad, Aşer." (Eski Ahit, "Yaratılış", 35: 23-27). (Y.N.)

NAFTALİ

Hayır! Hayır! O Rahel'in cariyesi Bilha'dan olduğumuz için kardeşler ve bütün kabile önünde bizi tezlil ediyor, yüzümüzü yere getiriyor. Her akşam sürülerle döndüğümüz vakit o tıpkı Rahel'in gözlerine benzeyen siyah gözleriyle babamızı herkesten evvel görüyor, yanına sokuluyor, Gilat Dağı'nın¹ keçileri kadar siyah saçlarını² babamın beyaz saçına karıştırıyor. Çölün ılık rüzgârları gibi nefesi babamın kulaklarından ta canına giriyor. Orada Rahel'nin eski kudreti, eski ateşiyle babamı aleyhimize tahrik ediyor. Merada sessiz, dalgın, bizi görmez gibi koyunların arasında dolaşan bu çocuk, görmüyor musunuz, nasıl akşamları ateşli, kudretli, azametli oluyor.

YAHUDA

Sizin gözleriniz akşam güneşleri gibi kızıl. Yüzünüz gazaplı, ağzınız köpürüyor, ne var?

HEPSİ

Biz ebediyen fakir, biz İsrail'in asil evlatları olduğumuz halde bizden sonra gelen bir küçük evladın kölesi. Rahel'in zürriyeti önünde böcekler gibi yerlerde sürünüyoruz.

YAHUDA

Yusuf, Yusuf, o nedir ki, bir çocuk! Sonra onu İsrail seviyorsa ne olur!

DAN

Öyle ya, ne olur!

1. Şeria Nehri'nin doğusunda yer alan bir dağ. (Y.N.)

2. "Siyah saçların Gilat Dağı'nın yamaçlarından inen keçi sürüsü sanki." (Eski Ahit, "Ezgiler Ezgisi", 4:1). (Y.N.)

YAHUDA

Ne iyi hatırlarım. Bir gün akşam vakti, çok sene oluyor. Rahel'in çadırında bir kadının boğuk hıçkırıklarla ağladığını duydum. Sürümde ölen bir oğlağı babama haber vermek için gidiyordum. Hemen sürünerek çadırın arkasından bir yer bulup içeriyi gözetledim. Babam karanlıklaşan çadırın direğine dayanmış, Rahel yüzüstü, başı babamın ayakları üstünde ağlıyordu.

Alacakaranlıkta bütün gömleği üzerine yayılan saçları dalgalarıyla aysız, yıldızsız gecelerde Şeria'ya benziyordu. O zaman canımda biraz rahat hissettim. Annemin talihi için onun topraklarda süründüğünü görmek ne iyi bir şeydi. Birdenbire babamın ayaklarındaki siyahlıktan acı acı, "Bana bir evlat ver, yoksa öleceğim!" diye bir feryat yükseldi. O vakit sürülerde oğlakları haykıran koyunların seslerini işitir gibi canım karıştı. Babamın gözleri kırmızı, boynundaki damarlar şişmişti. "Kadın, ben Rab Yehova mıyım ki sana evlat verebileyim!" diye gürlendiğini işittim. Ertesi gün ilk ışıktaki biz sürülerle giderken babam Gilat Dağı'nın ta tepesinde elleri turuncu göklerde, yüksek sesle Rahel'i meyvedar etmesi için Rabb'e yalvarıyordu. Sonra Rab onun duasını kabul etti, Yusuf doğdu.

ŞİMON

Şimdi neredeyse, ne yaptığımızı görmek, kabahatlerimizi anlayıp babama söylemek için gelir.

NAFTALİ

Öyleyse yavaş konuşunuz. Hele Yahuda'nın sesi bütün çölü tutuyor.

YAHUDA

Nasil yavaş konuşunuz! Çıkar Gilat Dağı'nın tepesinden Yusuf'a haykırırım. Daha dünkü çocuk! Sürünün koçları oğlaklardan mı kaçacak! Aslanlar tilki yavruları önünde titreyecekler mi!

ŞİMON

Naftali, biz Lea'nın oğulları sizler gibi cariye çocukları değiliz. Biz ilk kadının, Yehova'nın gözünde izzet ve lütuf bulan kadının evlatlarıyız. Biz gazaplanınca hükümdar oğullarını katletmedik mi! Biz hiddet edince sığırları parçalamadık mı! İsrail bile bizim kılıcımızı zulüm aleti diye tavsif etmedi mi! Biz yumuşak, siyah gözlü Yusuf'u istersek aynı kılıçla parçalarız.¹

DAN

Nasıl, Ruben hiç razı olur mu!

NAFTALİ

Evet, Ruben, Ruben daima Yusuf'a şefkat besler, Ruben, o bir kadın gibi yumuşak. O sade kaynaklarından su çeken kızların testilerine bağlı, o geceleri ayı, sabahları güneşi bekler. O, o çölün yıldızları, göğü, suları ve kaynakları bir de kadınlarına bağlanmış. Onu dinler miyiz!

DAN

Evet, bakın o hiç lakırdı söylüyor mu! Daha geçen gün rüyasında tarlada başakları bağlarken onun demeti dikilip durduğunu, bizim demetler onu kuşatıp arz-ı ubudiyet ettiğini görmemiş mi!²

1. "Üçüncü gün erkekler daha sünnetin acısını çekerken Yakup'un oğullarından ikisi –Dina'nın kardeşleri Şimon ve Levi– kılıçlarını kuşanıp kuşku uyandırmadan kente girip bütün erkekleri kılıçtan geçirdiler. Hamor'la oğlu Şekem'i de öldürdüler. Dina'yı Şekem'in evinden alıp gittiler. Sonra Yakup'un bütün oğulları cesetleri soyup kenti yağmaladılar. Çünkü kız kardeşlerini kirletmişlerdi. Kentteki ve kırdaki davarları, sığırları, eşekleri ele geçirdiler. Bütün mallarını, çocuklarını, kadınlarını aldılar, evlerindeki her şeyi yağmaladılar." (Eski Ahit, "Yaratılış" 34:25). (Y.N.)

2. "Yusuf bir düş gördü. Bunu kardeşlerine anlatınca ondan daha çok nefret ettiler. Yusuf, 'Lütfen gördüğüm düşü dinleyin,' dedi. 'Tarlada demet bağlıyorduk. Ansızın benim demetim kalkıp dikildi. Sizinkilerse çevresine toplanıp eğildiler.' Kardeşleri, 'Başımıza kral mı olacaksınız? Bizi sen mi yöneteceksin?' dediler. Düşlerinden, söylediklerinden ötürü ondan büsbütün nefret ettiler." (Eski Ahit, "Yaratılış", 37:5-9). (Y.N.)

GAD

Babamın niyetini Yehova ona rüyasında göstermiş. Acele edip ortadan kaldırmazsanız...

YAHUDA

İbrahim Babamız namına yemin ederim ki onu hükümdar görmektense ellerimle öldürürüm.

GAD

Öldürelim!

NAFTALİ

Kuyuya atalım.

HEPSİ

Öldürelim!

ŞİMON

Kardeşler, Yusuf geliyor.

YUSUF

İki saattir sizi arıyorum. Sahralarda dolaştım dolaştım, nihayet bir adama rast geldim. Ne arıyorsun diye sordu. "Lütfen, biraderlerim sürülerini nerede otlatıyor?" diye sordum. "Buradan gittiler, Dotan'a gidelim dediklerini işittim," dedi. Size bugün ne oldu, hepinizin kaşları çatık. Alnınız bulutlu, gözlerinizden gazap, hiddet akıyor.

YAHUDA

Sana ne oluyor! İstersek gazaplı, istersek hiddetli.

YUSUF

Pekâlâ! Zaten sizlerin yanınızda yabancı yalnız ben. Sade babama bakarım. Babamın muhabbeti beni ısıtır, gözleri kalbimi aydınlatır.

“Bugün âdemoğlu ruhundan kurtulmanın çaresini bulmuştur... Bugün âdemoğlu hayatı sade ve sade bir yığın ete bağlamının yolunu bulmuştur. Kulakları olan beni dinlesin... Maskeler elem çekmez, göz-yaşı dökmez, sevmez, nefret etmez! Maskeler ruhlara musallat olan gönül azabını bilmez. Maskeler mezardan sonraki meçhul âlemin hülyasıyla, fena rüyasıyla melül değildir. Maskeler fani, ruhlar ebedîdir. Maskelerin bir mabudu vardır. Kudret ve para! Bu mabut onları beşikten mezara kadar ellerinden tutup götürür ve akıbetleri ebedî bir hiçtir.”

Ruhun ve bedenın şekillenmesinde savaşların yıkıcı etkisini bizzat yaşamış olan Halide Edib, insanların hem maddi hem manevi iki yönlü oluşlarını savaş ortamında yakından tecrübe etmiştir. Olgunluk yıllarında tercih ettiği gönüllü sürgün döneminde, Amerika ve Hindistan seyahatleriyle doğu ile batıyı da yerinde görmüş ve karşılaştırma yapmıştır. Etkilendiđi yazar ve şahsiyetleri bir araya getirerek insanın maskeler arkasında gizlenmiş gerçek yüzünü ortaya çıkarmak ister. Çünkü iyi demek kötü demektir, kötü demekse iyi.

Didem Ardalı Büyükarmın

Kaleme aldığı her metinle yeniden tartışılan Halide Edib'in bütün eserleri, gözden geçirilmiş baskılarıyla Can Yayınları'nda.

